

PATXI ANTJUSTEGI (G. B.)
Olerti lanetan

Aurtengoan be, bagil eder honek minaren zauria agertu deusku, adiskide on eta neurtizetan kidea mundu honetatik errukirik baga eroan deskunean.

Betiko agur lezearen keinu iluna horren hurre geunkala uste ez genduanean, zirimolaren xistu bihurriak zuloa egin deusku arimaraino. Adiskide aspaldikoak, laguntzarrak, itsasaldekook esan ohi dogunez, joan joiakuz, asko ta asko zaharregi egin barik.

Honelantxe don Patxi. Algortan izan dau bere azken arnasea.

Noraezekoa dogula mundualdi bakotxarenaren azkena Horraitino.

Hain lerdan eta gaztegina, hain jorantsua, hain atsegina zan abadea ta adiskidea! Baina ez dago hemen; datorrena datorren lez hartu behar, gure gurasoen berbeta zaharrean sarritan entzunik hitzez orain guk berresanik.

Eleizlari eratsua zan, maila onekoa, euskeraz nahiz gaztelaniaz jardun izana. Frantsesa be, aldi baten, menpe eukan.

Albista ilun horrek, ostera, bertatik eroan nau haren zertxobait bilatzera. Arean, euskal-idazlea be, izan zalako, gazte denporan.

Zer hori kuaderno bat da, orain hiruzpalau hamarkada le-

henengo irakurteko laga, eta geroago, behin ta betiko neuretzat emon eustana.

Neurtitzak hamalau dira, eta prosako hiru lan labur. Arlo honetan harrezkero ezer egin ete dauanik, ez dakit nik. Kuadernoaren lehenengo orrialdean, bekokian beraz, harek berak kolore biko tintaz eginiko letra txairoak, geriza puntuz ederraztatua: PORRU SALDA. Abadegei gartsu zaneño urteetan burururiko barru asazkaldiak, benetan.

Lehenen, «Itxas-ertzean» lana dago, 15 erdi ahapaldikoa, zortziko haundiaren erdizka moduz taiutua. Beste hizneurtu batzuek be, edu berean zertuak gehienbat. Lekeition 1936 g. urteko udan egina, arean, gerrate dunbotsak hasi baino lehen.

«Aitz aundi baten gañean nago
Itxasoari begira.
Ezin naiz ase ikusten beti
Olatuaren dirdira»

Berba zabalez abestuten dau itsasoaren haundia, baina, zinez haundiagoa ta altsuagoa dala, dino, zeruetako Jainkoa. Ta Jaun horren esanera eta gogara jarri eban, betidanik antza, bere borondatea ta etorkizuna.

Hurrengoak 20 erdi ahapaldi, izentzat «Ero baten amaia». Giroa, hilerria eta hango hobiak eta bakartadea. Hor adierazoten dau harako «ilargia ta kanposantua maitale zarrak izaki». Ero gaixoa heriotzeari deika hasten da, eta hari eskeintzen jako oso-ro.

«Ta illunpetatik laño zati bat
geldi geldiro zan jagi,
ta ero gaixoa illobi artan
betiko zuan ezarri.

Etzuan inor arri gañean
ero aren izenik jarri.

Ez dauka lekuaren eta itegunaren zehaztasunik. Firmea oster, «Kurpilla», errubrika ta guzti.

Hurrengo lantxoak «Bethlehen» dau izena. Zazpi orrial bete ditu, eta Bergaran 1937 g. Eguberritan kokatua. Azalpenak dira nagusi, epika keruz jantzi nahian. Aingeru, artzain, iretargi, gaua, gizona... «Xabiartxoren eriotza» irakurribarri eban, nunbait.

Gasteizeratu zan, eta 1940 g. ilbeltzaren 15-ean Oratioren «Beatus ille» izenburu, eta lehenbiziko lerroa: «Zoriontsu» Buru austeak aldera utzita / Urietatik igesi / Bai zoriontsu baso gizona / Mendiak oi dala bizi».

Jarraian daukan lanaren oiñcan Ezpeleta'tar Gotzon izenpea: «Olerkaria negarrez». Areak, haren samurrenetarikoa.

Bigarren atalean dirausku:

«Amatxo bat nun... Ama gaxoa!
Ederragorik ba ote?
Biotz barrendik bera maite nun,
Biotzez berak ni maite.

Itera amagaxoa...
Miruen eran, usoen aurka,
Bildotsen aurka otsoa».

Lantuilurik mingarriena ezarri eban horren ondoren:

«Ta ordutik ona atzerritar naiz
Neure etxe ta aberrian;
Otza, lañoa neure barruan,
Berorik ez biotzean...»

Bere burua bakar samar dagoala uste dau eta udabarri-gau batean goi-argiei adi jarri da. «Izar maiteok, erantzun, arren» deadar egingo dau «Goi argi» olerkitxoan. Amaieran otoia dauka, eta bertan eskatu Jaunari maitetasunaren argi izpiz biotza goritu dagiola, gogoa gartu ta barruko izotza urtu.

«Ama» atal bi dituanlantxo honetan Zeruko Ama eta lurreko ama darabiltz egileak bere hizneurtuetan. Sentikorra da. Umetan, amaren eskutik joaten zan baselizea azaltzen dau, muño tontorrean, eta behean, muño oinetan itsaso zabala.

Arrats giroz apaindu dau bizitza agerpena. Geroago, bihotza urtatua, bakar bakarrik joango da baseliza zurira.

«Il zan gaxoa, erio beltzak
Aren bizia eten zun;
Ordutik ona nere gogo
Beti negarrez, beti itun»

Zeruko Ama kutunari eskatzen deutsa gaiztakeria parkatu degiola, eta altzoan maitale hartzeko.

Hurrengoaren izenburua «Gaxoa» da, eta hori ez da besterik Ama euskerea baiño. Jantziak urratuta, ortozik, ezetariko pitxirik bage, goitik beheraino soineko baltza, alargun dirudiala...

Eskale antzeko horri etxeko atea eta bihotza be, edegi gura deutsaz eta mosuka, zauriak sendatu. Zirrara haundiko aurtorpen hau, maitetasunez irakiten esango deutsa, goenean:

«Zu barik, ama, ezin ni bizi,
Ilgo naiz zu il ezkeru.
Ez zaitetz joan...»

Bere jaioterrian idatzia dau, 1940 g. Garilean.

Handik egun gitxira, hurrengo olerkitxua, «Gogo miñ», norbaiten gomutan. Norbait hori maitetasunez hil zan, antza, baiña zauriz beterik, aberri maitale zintzoa izan zalako.

Senitarteko giro pospoliñean burutua jarriko neurtitza, «Osabaren poza», bere loba txikienari eskeiñia. «Atoz illoba lantzan kutuna osabaren besoetara» esango deutsa. «Orain mosu bat; ein osabari, maite, pa... Beste bat, bestetxu bat... olan...»

Barrero be «Il-eresia» idatzi dau, guda-oiñean ildako lagun eban E'tar B'ri zertua. Ene ba! Maiuskula bi horreek neureak be, ba dira izan. Baiña, horraitino, anartean ez Patxi bera ni baiño zazpi urte gazteagoa joan jat aurretik. Adiskide haundia galtze horrek, soinu ilunen erioa sortu eutsan bihotzean.

«Ordutik ez dau edertasunik
Pagadiaren itzalak.
Ez-eta ainbat maite genduan

Erreka ondoko zelaiak
Ordutik ona atsegintsu zait
Kanposantura bidea,
Eta an zure ilobi ertzean
Itz gozoz zuri deitzea».

Jolasti eta irudimen hegoak zapladaka erabiliz, «Maitasun ametsa» taiutu eban Gasteizen 1940 g. abenduan. Arazo politen sailean ipinteko lakoa dogu.

«Goizalde batean
Itxaso ertzean
Itxasoari begira nengoan...
Barnean biotza
Zimel eta otza
Txorigabeko kabia dirudi.»

Halan be, txoria, txoriren bat agergerri edo agerkizun ez ete? Bat-batean itsasur ganean halako argitasun bakanak dirdiz egiten dauala dakus olerkariak. Areak, ontzi urdinean, eguzkia mendi tartetik da agiri, baina itsasoko argi berezi hori... Eta ontzian, horra!

«Goitik beeraño
Zuriz jantzia...
Urdin ederrak
Aren begiak...
Neskatxa
Zoragarria
Begira daukat,
Begira nauka
Ta alkarri begira onetan
Ia illik zegon
Maitasun garra
Biztu da nere zanetan.

-Itxaso erdian
Lañoa legez
Sortu zarean notiña,

Nor zera, arren
Esan zaidazu...!
-Nor naizen? Itsas-sorgiña!
Zorionaren
billa bazabiltz
Zatoz neurekin batean
Ba det zuretzat
Jauregi eder bat
Itxasoaren barnean.
Atoz nerekin,
Atoz maitea
Neure jauregi ederrera;
Bertan, biotza,
Alkar maitatzen
Zoriontsu izango gera.

-Ba nator bai!
Emen nozu,
Ene neskatxa zoragarri.
Au bai poza!
Nola ezeztu
Maitasunaren dei ori?
Berak lagunduaz
Ontzian sartu naiz

Eta bat-batean
Esnatu naiz».

Beste lan labur bat «Mendia» dau eta azkenez, hirukotx hauxe: «Pasce oves meas». Orain, A'tar P. izenpe antzera, itegunik bage; atalak, «Oroiz», «Aldatz-gora» eta «Gero». Hamabi lerro ditu azken atal honek:

«Eldua zara...Zuri begira
Begiz begi dago Yosu,
Ta esku doneak zure buruan
Jarriaz mintza dagitzu:
-Tori, semetxo, artzai makilla,

Gaurtikan artzafia zera.
Tori.. bazkatu nere bildotsak,
Eraman zeru larrera..

Apaiz.! Yosuren artzai-mutilla.
Zorioneko amets gozoak!
Artzaigo orretan batu daiguzan
Lagun, alkarren gogoak».

Hizlauezko lanak hiru ditu, kuadernotik bereiz. Gizonaren biziaz diharduala, «Egunsentia», «Eguerdia» eta «Arratsa», 5 orrialde ta erdi. «Ameskari» izenordez «Izar biurtu nai», 4 orrialde. Eta «Itxusi», lapur ezagun baten zakarreriak eta heriotzea, 7 orrialdekoa. Iteguna 1941-1-3, eta Lekeition, Atar P. Izenpean.

Antxustegik gehienbat giputz-joerak agertu zituan; jakina ba, aldi haretako ereduak Orixe ta Lizardi izan zituala, irakurle zuhurrak ikus daike, geuk susmatu dogun ainean. Eskuarki ez euken orduko gazteek liburu aukerarik. Azkenaren buruan bere jatorriko berbetea azalduten jako edonoiz, gipuz-ikutuak dituala. Edo alderantzira.

Hainbat bider esana, oraingoan be aipagarri. Etxegerrateak, beste kalte haundien artean, euskal-idazle mintegia uxatu, sakanatu eta lorrindu ebala. Eta askok eta askok, euren artean eleiz gizonak, euskereak eskatzen eban lana, besteen bizkarretara ebe-la, hau zalako, edo hori zalako.

Patxik hain maite eban Jaunak beuka otsein zintzoaren ari-mea bere zorionaren zorionean.

*Eusebio Erkiaga
1987 Bagillan*